

CENne

Inspiracje Metodyczne

tom I

Ewa Furche

Obserwacja w nadzorze pedagogicznym

---

dyrektora szkoły

CENTRUM
EDUKACJI
NAUCZYCIELI
W GDAŃSKU

JEDNOSTKA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
POMORSKIEGO

Wydawca

Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

al. gen. J. Hallera 14, 80-401 Gdańsk

Redakcja serii

Alina Benn

Redakcja numeru

Ewa Furche

Korekta

Alina Benn

Projekt graficzny, skład, okładka

Beata Kwaśniewska

Tom serii: I

Gdańsk 2019

ISSN 2658-266X

ISBN 978-83-86526-25-3

*Jeśli chcesz gdzieś dojść, najlepiej
znajdź kogoś, kto już tam doszedł.*

Robert Kiyosaki

Z radością przekazujemy na Państwa ręce nową pozycję wydawniczą Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku: „**CENne Inspiracje Metodyczne**”.

Publikacja ta, tworzona przez nauczycieli i dla nauczycieli, będzie skoncentrowana na tematyce związanej z rozwojem warsztatu metodycznego.

Jej celem jest stworzenie przestrzeni do dzielenia się wiedzą, pomysłami i doświadczeniem. W naszej pracy często spotykamy się z wyjątkowymi pedagogami, którzy swoją pasją i zaangażowaniem pokazują nam, że nauczanie może być ciekawe i satysfakcjonujące. Tak było i tym razem, dlatego szczególnie dziękuję Pani Dorocie Suchacz – dyrektor II Liceum Ogólnokształcącego w Gdańsku za zorganizowanie w swojej szkole lekcji otwartej oraz podzielenie się swoim doświadczeniem zawodowym. Dziękuję również Panu Marianowi Pułtuskemu – nauczycielowi religii, filozofii oraz etyki w II Liceum Ogólnokształcącym w Gdańsku za przeprowadzenie lekcji otwartej, która była bogatym źródłem praktycznej refleksji.

„**CENne Inspiracje Metodyczne**” tworzą nauczyciele z pasją, dzięki którym możemy w większym gronie poszukiwać alternatywnych strategii nauczania i uczenia się.

Gorąco zachęcamy do kontaktu z nami i podzielenia się swoimi doświadczeniami. Życzymy dobrej i pożytecznej lektury!

Renata Ropela

dyrektor Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

*Jedynymi relacjami w tym świecie,
które okazywały się wartościowe
i trwałe były te, w których jeden
człowiek mógł zaufać drugiemu.*

Samuel Smiles

Chciałabym, aby ta publikacja okazała się przydatna w procesie budowania w Państwa szkole/placówce kultury nauczania i uczenia się, w której dominują: zaufanie, szacunek, wzajemna życzliwość, otwartość, zrozumienie i autentyczna współpraca. By informacja zwrotna, krytyczna analiza własnych działań oraz refleksja nad ich skutecznością i efektywnością należały do powszechnej praktyki.

Uczenie się widziane przez pryzmat obserwacji to bardzo ważny aspekt w pracy dyrektora i nauczyciela. Obserwacja lekcji umożliwia wieloaspektową i wszechstronną realizację wszystkich czterech form nadzoru pedagogicznego: kontroli, ewaluacji, monitorowania i wspomagania. Nauczyciele mogą wykorzystać obserwacje koleżeńskie do doskonalenia swojego warsztatu pracy. Ważne, aby były one pożądaną i przydatną formą uczenia się od siebie nawzajem.

W niniejszej publikacji obserwacja została przedstawiona z perspektywy konkretnej praktyki szkolnej oraz metaanalizy – wnioskowania ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego. Jej celem jest podnoszenie jakości pracy w myśl filozofii kaizen, rozumianej jako ciągle doskonalenie poprzez wprowadzanie drobnych zmian krok po kroku.

Obserwacja w nadzorze pedagogicznym dyrektora szkoły jest efektem mojego wieloletniego doświadczenia zarówno osoby uczącej się, jak i uczącej innych oraz tej, która przeprowadziła liczne obserwacje i oceny różnych zajęć edukacyjnych, a także wynikiem refleksji ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego. Mam nadzieję, że spojrzycie Państwo na ten materiał refleksyjnie, biorąc z niego to, co w danym momencie będzie użyteczne, w myśl zasady: im mniej, tym więcej. Zachęcam do myślenia pytaniami i zadawania pytań coachingowych oraz otwierających, które dają przestrzeń do refleksji i działania.

Życzę, aby relacje w Państwa szkole/placówce stawały się wartościowe i trwałe. W takiej atmosferze mogą się rozwijać talenty zarówno uczniów, jak i nauczycieli. Głęboko wierzę, że budując prawdziwe wartościowe relacje w Waszych szkołach/placówkach, budujemy dobrą pomorską edukację, która zapewni każdemu uczniowi bezpieczne i optymalne warunki do rozwoju.

Ewa Furche

wicedyrektor Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Spis treści

Nadzór pedagogiczny sprawowany przez dyrektora szkoły/placówki – sprzymierzeńcem jakości organizacji procesów edukacyjnych	9
Podstawa prawna sprawowania nadzoru pedagogicznego przez dyrektora szkoły	25
Bibliografia	30

Pakiet przykładowych materiałów obserwacyjnych

1. Arkusz metaanalizy
2. Arkusz rozmowy przedobserwacyjnej
3. Arkusz obserwacji lekcji
4. Arkusz rozmowy poobserwacyjnej
5. Arkusz obserwacji lekcji – z uwzględnieniem kompetencji kluczowych – dla prowadzącego
6. Arkusz obserwacji lekcji – z uwzględnieniem kompetencji kluczowych – dla obserwującego
7. Kryteria oceny lekcji
8. Arkusz rozmowy podsumowującej
9. Arkusz rozmowy przedobserwacyjnej
10. Arkusz obserwacji lekcji
11. Arkusz obserwacji doradczo-doskonającej dla obserwującego
12. Arkusz obserwacji doradczo-doskonającej dla dyrektora
13. Arkusz rozmowy poobserwacyjnej – Siatka celów

kompetentny
miły
pracowity
wyrzumiął
kompetentny
dba o dobrą
atmosferę
w szkole
pracowity
DYREKTOR
pracowity miły
odpowiedzialny
sprawiedliwy
dba o dobrą
atmosferę
w szkole
dobrą
odpowiedzialny
pracowity

Nadzór pedagogiczny sprawowany przez dyrektora szkoły/placówki – przymierzeńcem jakości organizacji procesów edukacyjnych

Do 15 września danego roku szkolnego dyrektor szkoły jest zobowiązany do przedstawienia radzie pedagogicznej **planu nadzoru pedagogicznego** na dany rok szkolny oraz – stanowiącego jego integralną część – **planu obserwacji**.

Podobnie jak plan nadzoru pedagogicznego nie posiada wzorca, plan obserwacji nie ma jednego schematu – może on zawierać cel(e) obserwacji, jej zakres/zagadnienia albo tematykę i harmonogram. Dyrektor przed obserwacją powinien sobie zadać pytanie: „**po co będę obserwować?**”.

DYREKTOR szkoły/placówki sprawuje nadzór pedagogiczny nad:

- uwzględnieniem całości podstawy programowej w programach wychowania przedszkolnego i programach nauczania w szkolnym zestawie programów nauczania,
- realizacją podstawy programowej w warunkach określonych w ramowych/skolnych planach nauczania, zgodnie ze wskazanymi w podstawie programowej warunkami i sposobem realizacji.

W ramach sprawowania nadzoru pedagogicznego, dyrektor przeprowadza:

- ewaluację wewnętrzną,
- kontrolę,
- wspomaganie,
- monitorowanie.

Do zadań dyrektora szkoły/placówki należą m.in.:

- **analiza** dokumentacji przebiegu nauczania,
- **obserwacja** prowadzonych przez nauczycieli zajęć dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych oraz innych zajęć i czynności wynikających z działalności statutowej szkoły.

RODZAJE OBSERWACJI (ze względu na cel, jaki jest realizowany: wsparcie, doradztwo, doskonalenie, lekcja otwarta, samokontrola, wymiana doświadczeń, ocena, kontrola, dyscyplina):

- „swobodna/ogólna” (obserwacja wszystkiego, co widzimy) lub „ukierunkowana” (obserwacja określonego obszaru czy przedmiotu, np. uczniowie pracują zespołowo; sposób realizacji określonych treści z podstawy programowej),
- diagnozująca (w celu obserwacji uczniów, ich aktywności, motywacji),
- wspomagająca – doradczo-doskonaląca (w celu obserwacji warsztatu pracy nauczyciela),
- problemowa (w celu obserwacji wybranego obszaru pracy szkoły),
- oceniająca (w związku z oceną pracy nauczyciela),
- kontrolna (na skutek niepokojących, niebezpiecznych zdarzeń, sytuacji),
- uczestnicząca (obserwujący bierze aktywny udział w lekcji, np. dyrektor wchodzi w rolę ucznia).

Dyrektor, wykonując powyższe zadania, tworzy przestrzeń szkolną, która – wspierając rozwój ucznia i dbając o nauczycieli – tworzy **kulturę nauczania i uczenia się w szkole**.

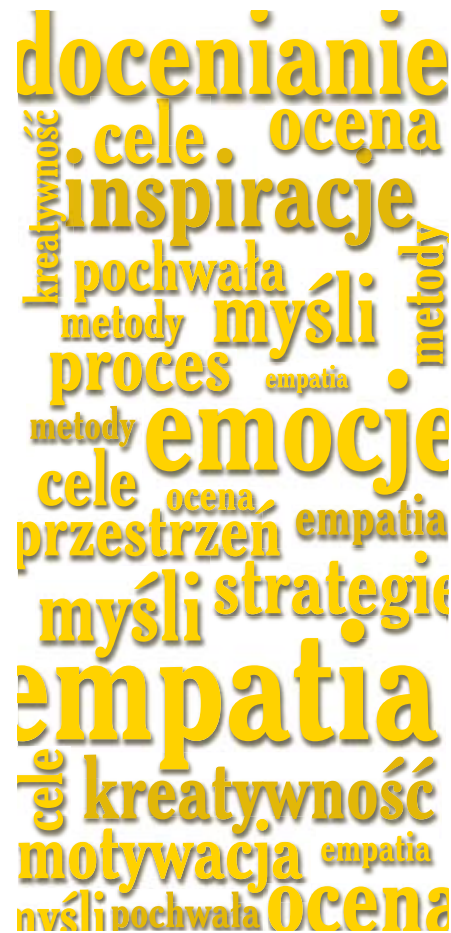
PAMIĘTAJ – to od Ciebie zależy, jaka będzie

kultura nauczania i uczenia się w szkole

Sprawując nadzór pedagogiczny (obserwując, analizując i oceniając przebieg procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły/placówki), zainspiruj nauczycieli do poprawy lub wdrożenia nowych rozwiązań (w procesie nauczania i uczenia się). Zastosuj przy tym innowacyjne działania programowe, organizacyjne lub metodyczne, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów i nauczycieli.

Jeżeli chcesz ocenić lub monitorować kulturę nauczania i uczenia się w Twojej szkole/placówce – możesz wykorzystać **arkusz metaanalizy*** ze stron 11-12.

* wersja do wydruku znajduje się w „Pakiecie przykładowych materiałów obserwacyjnych”, który stanowi załącznik do publikacji.

Lp.	Zaobserwowane sytuacje / zdarzenia / zachowania / czynności na lekcji	Jak często?				
		Zawsze	Często	Rzadko	Nigdy	Nie zaobserwowano
1	Uczniowie znają cele lekcji					
2	Uczniowie osiągają wyznaczone cele na lekcji					
3	Nauczyciel z uczniami odkrywają rzeczywistość					
4	Lekcje są interesujące					
5	Nauczyciel stosuje atrakcyjne i urozmaicone metody nauczania					
6	Nauczyciel angażuje wszystkie zmysły uczącego się					
7	Lekcja jest inspirująca dla ucznia i nauczyciela					
8	Nauczyciel stwarza środowisko uczenia się, w którym uczniowie dają z siebie to, co najlepsze					
9	Nauczyciel z uczniami poszukują odpowiedzi na pytania					
10	Uczeń jest zachęcany do myślenia krytycznego oraz wyrażania własnych opinii i sądów					
11	Uczniowie są zmotywowani					
12	Nauczyciel jest facylitatorem procesu uczenia się ucznia					
13	Uczenie się uczniów jest widoczne					
14	Nauczyciel i uczniowie dzielą się radością, dowcipem oraz humorem					
15	Nauczyciel nawiązuje do aktualnych zdarzeń i zainteresowań uczniów (ich prawdziwego życia)					
16	Uczniowie pracują zespołowo					
17	Nauczyciel angażuje umysł i emocje uczniów					
18	Sposoby i metody pracy na lekcji są tak dobrane, by rozwijać u uczniów umiejętność myślenia i doskonalić kreatywność					
19	Uczniowie korzystają z różnych źródeł informacji i potrafią ocenić ich wartość					
20	Uczenie się sprawia uczniom radość					
21	Nauczyciel przekazuje uczniom informacje zwrotne na bieżąco: co zrobili dobrze? co trzeba poprawić? Wskazuje, w jaki sposób mogą poprawić swoją pracę					
22	Uczniowie oceniają się wzajemnie (ocena koleżeńska)					
23	Uczeń ma przestrzeń do dokonania samooceny					
24	Uczeń potrafi dokonać samooceny					
25	Nauczyciel tworzy sytuacje dydaktyczne, w których uczeń może dokonywać wyborów					

3. Jakie metody chcesz rekomendować? Dlaczego?

13. Jakie ustalisz kryteria widocznego uczenia się?

24. Po czym to poznasz?

Lp.	Zaobserwowane sytuacje / zdarzenia / zachowania / czynności na lekcji	Jak często?				
		Zawsze	Często	Rzadko	Nigdy	Nie zaobserwowano
26	Nauczyciel skutecznie wykorzystuje TIK					
27	Uczniowie są zaangażowani do działania					
28	Nauczyciel dostosowuje sposób nauczania do sposobu pracy swoich uczniów					
29	Uczniowie mają możliwość zaspokojenia indywidualnych potrzeb					
30	Uczeń jest świadomy własnego procesu uczenia się					
31	Uczniowie poznają na lekcji strategie uczenia się					
32	Uczniowie mają poczucie sprawczości					
33	Umiejętności społeczne nauczyciela pozytywnie wpływają na kształtowanie umiejętności społecznych uczniów					
34	Uczniowie czują się wyjątkowi					
35	Nauczyciel motywuje uczniów do wysiłku					
36	Nauczyciel docenia uczniów					
37	Nauczyciel chwali uczniów					
38	Nauczyciel indywidualizuje proces nauczania i uczenia się					
39	Nauczyciel odwołuje się do wiedzy posiadanej przez ucznia					
40	Nauczyciel stosuje „terror jednej odpowiedzi”					
41	Aktywności na lekcji występują jedna po drugiej (brak czasu na nudę!)					
42	Sukcesy uczniów są widoczne					
43	Nauczyciel jest empatyczny (empatia rozumiana jako antidotum na wstyd)					
44	Działania, zachowania i postawy nauczyciela są profesjonalne					
45	Konkretne czynności zaprojektowane dla uczniów służą realizacji celów					
46	Uczniowie mają świadomość, czego się nauczyli na danej lekcji					
47	Nauczyciel jest rozłargniony w czasie pracy					
48	Nauczyciel dostrzega i angażuje wszystkich uczniów					
49	Nauczyciel stymuluje myślenie i kreatywność ucznia					
50	Miejsce na Twoje obserwacje					

30. Porozmawiaj o tym z uczniami.

42. Jak celebrowasz z uczniami ich sukcesy?

50. Co Cię cieszy lub niepokoi?

Cele dają początek zachowaniom, skutki wzmacniają zachowania

Ken Blanchard, Johnson Spencer

Obserwacja dyrektorska

Postaraj się, aby obserwujący nie był zaskoczony zakresem obserwacji (wyjątkiem może być obserwacja kontrolna) i znał jej kryteria – które powinny być jawne, klarowne i zrozumiałe dla obserwowanego.

Obserwacje koleżeńskie

Postaraj się, aby obserwacje były jak dwukierunkowa ulica z wzajemnym oddziaływaniem między równymi sobie – nie wyróżniaj najlepszych nauczycieli. NAUCZYCIELE, obserwując się nawzajem podczas pracy, budują wzajemne relacje, co przekłada się na wzmocnienie więzi koleżeńskich w szkole.

Doceniaj drobne rzeczy i działania

PRZEDMIOT OBSERWACJI

zależy od celu obserwacji (po co?) i może dotyczyć:

- celów lekcji (max. 1-3 cele na 1 lekcję),
- czynności lub zachowań ucznia i nauczyciela, np. reakcji uczniów na to, co zrobił nauczyciel, wpływu działań nauczyciela na uczenie się uczniów,
- stylu nauczania nauczyciela,
- monitorowania realizacji podstawy programowej,
- metod pracy nauczyciela,
- kwestii wychowawczych,
- środków dydaktycznych,
- kompetencji kluczowych,
- strategii uczenia się,
- organizacji procesów edukacyjnych,

- stawiania pytań i formułowania zadań wspierających,
  - udzielania informacji zwrotnej przez nauczyciela,
  - zespołowego uczenia się uczniów,
  - samooceny uczniów i oceny koleżeńskej,
  - przestrzegania praw dziecka,
  - sposobów współpracy nauczycieli z uczniami,
  - podsumowania w trakcie lekcji i na jej końcu,
  - zdiagnozowania sposobu uczenia się uczniów,
  - przestrzegania zapisów w statucie szkoły,
  - poszukiwania rozwiązań zgłoszonego przez nauczyciela problemu,
  - prowadzenia badań wewnętrznych,
  - kształcenia krytycznego myślenia,
  - dowodów na profesjonalizm nauczyciela,
  - kreatywności nauczyciela,
  - kreatywności uczniów,
  - kształcenia analitycznego myślenia,
- i wielu innych aspektów, których doświadczasz.

*Czym jest dla Ciebie profesjonalizm?
Jak rozumieją go nauczyciele Twojej szkoły?*

PRZYKŁADOWE NARZĘDZIA OBSERWACJI:

- arkusz obserwacji (tabela, zapis liniowy),
- spacer edukacyjny,
- nagranie filmowe,
- zdjęcia, collage,

...a może warto zapytać uczniów?

PRZYKŁADOWE KRYTERIA OBSERWACJI:

- poprawność merytoryczna, np. logiczny układ treści lekcji,
- poprawność lekcji z punktu widzenia wymagań współczesnej

- dydaktyki, np. uświadomienie uczniom celów lekcji i budzenie motywacji do uczenia się,
- różnorodność form i metod pracy,
- aktywizowanie uczniów,
- strategie uczenia się,

- efektywność zarządzania czasem na lekcji (timing),
- praca zespołowa uczniów,
- podsumowanie lekcji adekwatne do celów lekcji,
- indywidualizacja,
- zaangażowanie i motywacja uczniów.

Przykładowa skala spełniania kryteriów obserwacji:

Im mniej, tym więcej

kryterium	poziom spełnienia kryterium				
	osiągnięto	niejasne	nie zaobserwowano	niepotrzebne	do realizacji
indywidualizacja		<i>Jeżeli podczas obserwacji lekcji, nie jest dla Ciebie widoczne, w jaki sposób nauczyciel np. indywidualizuje uczenie się – jakie pytanie mu zadasz?</i>	<i>Jeżeli nie zaobserwowałeś /aś któregoś z kryterium, to nie oznacza, że nauczyciel go nie realizuje – porozmawiaj z nim o tym lub powtórz obserwację.</i>	<i>Czy nauczyciel nie poświęca za dużo czasu np. na elementy opanowane już przez uczniów?</i>	<i>Jakie działania należy podjąć w celu wsparcia rozwoju uczniów w danym aspekcie?</i>
krytyczna refleksja					
negocjowanie					
praca w grupach					
osiąganie kompromisów					
podjęcie decyzji					

Efektywna obserwacja – wynikiem zastosowania precyzyjnego narzędzia

Obserwacja to sposób zbierania danych. Może się składać z trzech części:

część I. Rozmowa dyrektora z obserwowanym nauczycielem, przeprowadzona **przed obserwacją**. Dotyczy w szczególności celów lekcji, zapisów z podstawy programowej, sposobów monitorowania postępów uczniów, form i metod pracy, środków i materiałów dydaktycznych oraz informacji nt. zespołu klasowego.

część II. Obserwacja z wykorzystaniem adekwatnego narzędzia (np. arkusza) do danego rodzaju obserwacji.

Jak widzi lekcję nauczyciel, a jak dyrektor? Porozmawiajcie o tym.

część III. Rozmowa dyrektora z obserwowanym nauczycielem po przeprowadzonej obserwacji.

Na stronach 15-17 prezentujemy przykładowe narzędzia pomocne na poszczególnych etapach obserwacji lekcji. Zestaw ten w wersji do wydruku, wraz z innymi przykładowymi materiałami, jest zamieszczony w „Pakiecie przykładowych materiałów obserwacyjnych”, który stanowi załącznik do publikacji.

CZĘŚĆ I – ROZMOWA PRZEDOBSERWACYJNA (wypełnia nauczyciel)

Data: ..... Klasa: .....

Nauczyciel: ..... Przedmiot: .....

Temat: .....

Cel/e lekcji: .....

.....

Treści z podstawy programowej: .....

.....

Kompetencje kluczowe: .....

.....

Metody i formy pracy: .....

.....

Materiały i środki dydaktyczne: .....

.....

.....

Informacje o zespole klasowym: .....

.....

Co jeszcze?: .....

.....

.....

Cel obserwacji (ustalony z nauczycielem / ustalony przez obserwującego): .....

.....

.....

Inne (jaki?): .....

.....

CZĘŚĆ II – ARKUSZ OBSERWACJI LEKCJI (wypełnia obserwujący)

Lp.	Umiejętności uczniów (kompetencje kluczowe)	Czynności ucznia (fakty)	Czynności nauczyciela (fakty)
1.	wykazują zaangażowanie i motywację		
2.	są nastawieni na rozwiązywanie problemów		
3.	proponują nowe idee i pomysły, dokonując ich weryfikacji		
4.	pracują konstruktywnie z innymi osobami		
5.	radzą sobie z niepewnością i stresem		
6.	potrafią konstruktywnie porozumiewać się		
7.	odczuwają empatię		
8.	podejmują decyzje		
9.	wyrażają i rozumieją różne punkty widzenia		
10.	szanują różnorodność innych osób i ich potrzeb		
11.	są gotowi do pokonywania uprzedzeń i osiągania kompromisu		
12.	czują się współodpowiedzialni za proces uczenia się		
13.	co jeszcze?		

CZEŚĆ III – ROZMOWA POOBSERWACYJNA (wypełniają nauczyciel i dyrektor)

Refleksja nauczyciela po przeprowadzonej lekcji:

Co mnie zaskoczyło? .....

.....

Co mnie zdziwiło? .....

.....

Co utrudniało mi prowadzenie lekcji? .....

.....

Co ułatwiało mi prowadzenie lekcji? .....

.....

Co było dla mnie ważne? .....

.....

Wyniki obserwacji dyrektora (w odniesieniu do arkusza obserwacji):

.....

Zalecenia: .....

.....

.....

data i podpis nauczyciela

.....

data i podpis dyrektora

.....

SCENARIUSZ LEKCJI

Temat lekcji: Faryzeusz i celnik – dwie postawy wobec drugiego człowieka.

Cele lekcji: Kształtowanie postawy otwartości i wyrozumiałości dla innych ludzi. Budowanie świadomości równości ludzi względem siebie i Boga.
Zwrócenie uwagi na wagę prawdziwej pokory.

Data i miejsce: 7 października 2019 r., II Liceum Ogólnokształcące w Gdańsku

Nauczyciel prowadzący lekcję i autor scenariusza: Marian Pułtowski

7 X 2019 r. w II Liceum Ogólnokształcącym w Gdańsku odbyła się lekcja otwarta wg prezentowanego scenariusza. Podczas zajęć, prowadzonych metodą dramy, uczniowie kształtowali kompetencje kluczowe (osobiste, społeczne i uczenia się)*. Obserwujący lekcję korzystali z arkusza obserwacji lekcji przedstawionego na stronie 16. Po zakończonych zajęciach omówiono wyniki obserwacji z **perspektywy uczniów, nauczyciela, dyrektora szkoły**, w której przeprowadzono lekcję otwartą oraz obecnych **dyrektorów – uczestników szkolenia**.

Czynności nauczyciela i uczniów (nazwa ćwiczenia i jego krótki opis)	Forma pracy	Czas	Materiały
<p>Nauczyciel realizuje ćwiczenia wprowadzające w strukturę lekcji.</p> <p>Gra w 4 piłki</p> <ul style="list-style-type: none"> » uczniowie stoją w kręgu; » nauczyciel przekazuje uczestnikom 4 przedmioty o różnym kształcie; » uczniowie rzucają do siebie ww. przedmiotami, wypowiadając swoje imię; <p>Uczniowie powtarzają powyższą czynność, podając skojarzenia do wyrazów: <i>grzech, dar, nawrócenie</i>.</p>	plenum	ok. 10 min.	<ul style="list-style-type: none"> • krzesła (ustawione w kręgu) w liczbie zgodnej z liczbą uczestników • 4 przedmioty do rzucania o różnym kształcie
<p>Nauczyciel realizuje główną strukturę lekcji.</p> <p>1. Uczniowie czytają fragment Pisma Świętego – Ewangelia wg św. Łukasza. Łk 5, 27-32</p> <p>27 Potem wyszedł i zobaczył celnika, imieniem Lewi, siedzącego w komorze celnej. Rzekł do niego: „Pójdź za Mną!”</p> <p>28 On zostawił wszystko, wstał i chodził za Nim.</p> <p>29 Potem Lewi wyprawił dla Niego wielkie przyjęcie u siebie w domu; a była spora liczba celników oraz innych, którzy zasiadali z nimi do stołu.</p> <p>30 Na to szemrali faryzeusze i uczeni ich w Piśmie i mówili do Jego uczniów: „Dlaczego jecie i pijecie z celnikami i grzesznikami?”</p> <p>31 Lecz Jezus im odpowiedział: „Nie potrzebują lekarza zdrowi, ale ci, którzy się źle mają.”</p> <p>32 „Nie przyszedłem wezwać do nawrócenia sprawiedliwych, lecz grzeszników”.</p>	praca indywidualna, plenum, praca w parach	ok. 40 min.	<ul style="list-style-type: none"> • Pismo Święte

Czynności nauczyciela i uczniów (nazwa ćwiczenia i jego krótki opis)	Forma pracy	Czas	Materiały
<p>2. Nauczyciel zadaje uczniom pytanie: Jakie postacie występują w przeczytanym fragmencie? (faryzeusze, celnicy, uczniowie, Jezus)</p> <p>3. Nauczyciel przekazuje uczniom dwa teksty objaśniające pojęcia <i>faryzeusz</i> i <i>celnik</i> (teksty ze słownika biblijnego).</p> <p>4. Na podstawie ww. materiałów nauczyciel zadaje uczniom pytania:</p> <ul style="list-style-type: none"> » <i>kim byli w starożytnym Izraelu faryzeusze, a kim celnicy?</i> » <i>jak celnicy byli postrzegani przez faryzeuszy?</i> » <i>jak celnicy mogli postrzegać faryzeuszy?</i> <p>(Celnicy – kolaboranci i złodzieje; dwa najbardziej pogardzane zajęcia w starożytnym Izraelu to prostytutka i celnik. Faryzeusze – wierzący, czysti, lepsi od innych.)</p> <p>5. Nauczyciel wprowadza metodę dramy. Uczniowie dobierają się w pary: jedna osoba z pary jest faryzeuszem, druga celnikiem.</p> <p>6. Nauczyciel wprowadza uczniów w rolę. Faryzeusz był ostatnią osobą, od której celnikowi brakowało daniny na rzecz Rzymian. Dla faryzeusza ta danina nie była sprawiedliwa – nie dość, że trzeba było płacić okupantowi, to jeszcze celnik przy pobieraniu daniny oszukiwał swoich rodaków, dorabiając się przy tym niemało. Faryzeusz uważał celnika za „nieczystego”, grzesznego; czuł się od niego lepszy, kontakt z nim był dla niego uwłaczający – musiał jednak korzystać z jego usług. Celnik wiedział, że był uznawany za grzesznika, złodzieja i kolaboranta, i że był obiektem pogardy; jednak z racji pełnionych funkcji faryzeusz musiał kontaktować się z celnikiem. Faryzeusz i celnik spotykają się na ulicy, rozmowa jest nieunikniona...</p> <p>Nauczyciel zadaje uczniom pytania, które wprowadzają ich w rolę:</p> <ul style="list-style-type: none"> » <i>co jest dla Ciebie najważniejsze w tej rozmowie?</i> » <i>o co chcesz w niej zadbać?</i> » <i>czego chcesz uniknąć?</i> <p>7. Uczniowie, na sygnał nauczyciela, zastygają w stop-klatce (poprzez postawę ciała pokazują stosunek do siebie nawzajem). Na znak nauczyciela następuje uruchomienie – przez chwilę, będąc w rolach, uczniowie rozmawiają między sobą.</p> <p>8. Klasa zostaje podzielona na dwie części: po jednej stronie siedzą faryzeusze, po drugiej celnicy. Pomiędzy nimi, na środku, zostają ustawione naprzeciwko siebie dwa krzesła. Chętni uczniowie siadają na krzesłach i rozpoczynają dialog. Klasa może podpowiadać rozmówcom. Każda z par otrzymuje hasło, które jest motywem przewodnim dialogu:</p>	<p>plenum, praca w parach</p>	<p>ok. 40 min.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pismo Święte

Fot. B. Kwaśniewska

Fot. B. Kwaśniewska

Czynności nauczyciela i uczniów (nazwa ćwiczenia i jego krótki opis)	Forma pracy	Czas	Materiały
<ul style="list-style-type: none"> » <i>Dobro ogółu jest ważniejsze niż dobro jednostki.</i> » <i>Każdy człowiek troszczy się przede wszystkim o siebie.</i> » <i>Wierzący musi unikać złych ludzi.</i> » <i>Wierzący to fanatycy.</i> <p>9. Nauczyciel przeprowadza ćwiczenie, którego zadaniem jest wyjście uczniów z ról. Uczniowie „zrzucają” z siebie rolę, energicznie potrząsając rękoma.</p> <p>10. Nauczyciel zadaje uczniom pytania:</p> <ul style="list-style-type: none"> » <i>jakie przekonania, wartości tu się pojawiły?</i> » <i>jakie doświadczenia z Waszego życia przypominają Wam postawy faryzeusza i celnika?</i> » <i>dlaczego Jezus wybiera celników?</i> <p>11. Nauczyciel zadaje pytanie podsumowujące główną strukturę lekcji:</p> <ul style="list-style-type: none"> » <i>jakі stąd wniosek wypływa dla mojego życia, dla mojej wiary?</i> 			 <p style="font-size: small; text-align: right;">Fot. B. Kwaśniewska</p>
<p>Nauczyciel podsumowuje lekcję. Uczestnik wybiera jedną kartę emocji, która wyraża to, z czym kończy lekcję.</p>	praca indywidualna (autorefleksja)	ok. 10 min.	<ul style="list-style-type: none"> • Karty „Gra na emocjach”

Aneks:

Celnicy

Biblijny celnik (grecki telones) nie tylko odpowiadał za ściąganie opłat celnych, lecz pobierał wszelkie świadczenia należne władzom. W czasach Jezusa na to stanowisko powoływano w drodze przetargów bogatych przedsiębiorców lub właścicieli ziemskich, którzy wpłacali właściwym urzędnikom podatkowym określoną sumę, a następnie starali się ją odzyskać z jak najwyższym procentem stanowiącym ich zarobek. Ich pomocnikami, a często dzierżawcami prawa ściągania opłat, byli z kolei exactores i portitores. Ci poborcy podatkowi niższego szczebla byli najliczniejsi i najprawdopodobniej to oni są wspomniani w Ewangeliach jako celnicy.

Faryzeusze

Grecka nazwa *pharisaios*, od hebrajskiego *peruszim*, znaczy tyle, co odróżniający się, odosobniony, separatysta. Jedno z głównych ugrupowań żydowskich powstałych w okresie Hasmoneuszy (dy nastii panującej od 140 r. przed Chrystusem). W czasach Jezusa nie sprawowali władzy politycznej, ale byli szanowani przez lud i mieli na niego duży wpływ. Faryzeusze byli stronnictwem narodowo-religijnym, które sprzeciwiało się jakimkolwiek zmianom w Prawie. Pielęgnowali przywiązanie do Prawa Mojżeszowego oraz ustnej tradycji religijnej. Pierwsze wzmianki o faryzeuszach pochodzą z II wieku przed Chrystusem. Wzajemnie nazywali się „towarzyszami” i wyraźnie odcinali się od wszystkich, których

Pobierano podatki od nieruchomości, osób, dochodów, danin, ściągano opłaty za przejazd, przewóz towarów oraz handel nimi. System stopni dzierżaw, prawa do ściągania podatków oraz różnorodność samych opłat sprzyjały nadużyciom i samowoli. Z tego powodu celnicy byli uważani za grzeszników i kolaborantów rzymskiego okupanta. Świadczą o tym teksty rabinów w Talmudzie. Faryzeuszem nie mógł zostać poborca podatkowy, ponieważ moralność i religijność tych stanów społecznych wykluczały się wzajemnie. Godnym wzmianki jest zdanie rabinów na temat potęgi Rzymu budującego drogi i mosty tylko w celu ściągania opłat celnych (Talmud babiloński, Szabat).

uznawali za nieczystych. Nauczali oni o istnieniu podwójnego Prawa – pisanego i ustnego. Pielęgowali zwyczaj dyskusji nad Prawem oraz tradycję medytacji i studiowania Prawa. Prawdopodobnie oni też zapoczątkowali zbieranie zasad i przepisów dotyczących czystości rytualnej. Faryzeusze nie stanowili jednolitego ruchu – z biegiem lat wokół różnych nauczycieli utworzyły się różne szkoły interpretacji Prawa. Wierzyli też w zmartwychwstanie umarłych i nagrodę lub karę po śmierci, za czyny popełnione podczas ziemskiego życia, oraz że w przyszłości, kiedy Bóg zaprowadzi swe rządy, zapanuje sprawiedliwość.

źródło: <https://biblia.wiara.pl/>

*Są rzeczy, które musimy poczuć,
by je zrozumieć*

André Stern, *Siewcy entuzjazmu*

Refleksje uczestników lekcji otwartej w II Liceum Ogólnokształcącym w Gdańsku i obserwujących ich dyrektorów szkół – uczestników szkolenia.

To, co ważne z różnych perspektyw.

Fot. B. Kwaśniewska

<p>Perspektywa ucznia</p>	<ul style="list-style-type: none"> » bycie otwartym na drugiego człowieka, » stworzenie przestrzeni oraz możliwość swobodnego wyrażania własnego zdania, opinii, poglądów, dzięki czemu stajemy się pewniejsi siebie, » bezpieczeństwo – brak obaw przed krytyką ze strony nauczyciela, » integracja i współpraca, które przekładają się na pozytywne relacje w grupie, » poczucie, że jesteśmy częścią jednego zespołu, » różnorodność w doświadczaniu, » poczucie posiadania własnej przestrzeni, » stworzenie klasowego kontraktu, który przypomina uczniom zarówno o ich prawach, jak i obowiązkach.
<p>Perspektywa nauczyciela</p>	<ul style="list-style-type: none"> » złamanie dystansu pomiędzy nauczycielem a uczniem, » zbudowanie wzajemnego zaufania i poczucia bezpieczeństwa, co pozwala na wprowadzenie dramy na zajęciach, » wsparcie superwizora Stowarzyszenia Praktyków Dramy.
<p>Perspektywa obserwatora – dyrektora szkoły, w której przeprowadzono lekcję otwartą</p>	<ul style="list-style-type: none"> » uczniowie powinni móc wyrażać siebie, mieć możliwość mówienia tego, co jest dla nich ważne, » edukacja dla przyszłości – relacje, które się tworzą między nauczycielem a uczniem, przekładają się na relacje w dorosłym życiu (dzięki temu, w przyszłości, uczeń nie da przyzwolenia na np. mobbing czy manipulację), » ważne, by dyrektor szkoły prowadził obserwacje uczestniczące tak, aby spojrzeć na lekcję z perspektywy ucznia, » uzbrojenie w kompetencje kluczowe zarówno nauczycieli, jak i uczniów, » dobry dyrektor powinien wspierać, inspirować i motywować nauczycieli do doskonalenia zawodowego, do tworzenia przyjaznej przestrzeni szkolnej.
<p>Perspektywa obserwatorów – uczestników szkolenia</p>	<ul style="list-style-type: none"> » włączenie obserwatorów do współpracy, » wysoki poziom kompetencji językowych uczniów oraz trafne nazywanie przez nich emocji, » nieocenianie poglądów uczniów, » nauczyciel – osoba świadomie wycofana, dająca uczniom przestrzeń do podejmowania decyzji, niepróbująca wpływać na ich opinie, » świadomy swojej roli, ale nieocenający nauczyciel: partner – mentor – autorytet, » prowadzący korzystający z zasobów uczniów, np. telefonów komórkowych, » przestrzeń klasowa – uczniowie siedzący na krzesłach tworzących koło – sprzyja to szybkiej zmianie miejsc, albowiem <i>Przestrzeń może być tam, gdzie nauczyciel sobie wymarzy.</i>

Dobrze zaplanowana obserwacja pozwoli na zebranie wiarygodnych danych.

Rozmowa przedobserwacyjna

– dyrektor:

Jakie kompetencje kluczowe będzie Pan kształtował?

– nauczyciel:

Dzisiaj skupię się na kompetencjach osobistych uczniów.

Obserwacja

– nauczyciel: *Czego dzisiaj się nauczyliście? Co było dla was ważne?*

– uczniowie*: *Czujemy się bezpiecznie, nie obawiamy się krytyki ze strony nauczyciela, te lekcje nas integrują, dzięki czemu możemy na siebie liczyć również poza szkołą.*

* wypowiedzi uczniów
z II Liceum Ogólnokształcącego
w Gdańsku

Rozmowa poobserwacyjna

– dyrektor:

Co Pana zaskoczyło na dzisiejszej lekcji?

– nauczyciel:

Bardzo zaskoczyła mnie aktywność Oli, nie wiedziałem, że tak świetnie potrafi argumentować swoje racje.

Zasady dobrej obserwacji

1. Ważne jest moje ogólne wrażenie:
  - co widzę?
  - co słyszę?
  - co czuję?
2. Skupiam się na faktach
(w arkuszu obserwacji zapisuję jedynie zaobserwowane fakty: zachowania, czynności/wypowiedzi uczniów, nauczyciela.)
3. Nie interpretuję.
4. Nie osądzam.
5. Nie oceniam.
6. Mając wątpliwość – zadaję sobie pytanie:
– A co, jeśli...?

Przyjemnej zabawy podczas dobrze zaplanowanej obserwacji!

Po przeprowadzonej obserwacji zachęcam dyrektora do autorefleksji:

- jak czułam/em się w roli obserwatora?
- co mi przeszkadzało w obserwacji?
- co mi ułatwiało obserwację?
- czego ja – jako dyrektor – nauczyłam/nauczyłem się z obserwacji?
- co jeszcze?

Zawsze pamiętaj!

- Emocjonalny stosunek do badanych zjawisk utrudnia pozyskiwanie wartościowych poznawczo danych.
- Otwarta komunikacja i komunikaty „ja” budują otwartość, zaufanie i dobre relacje.
- Zadbaj o psychiczne bezpieczeństwo obserwowanego nauczyciela.
- Nie naruszaj cech charakteru nauczyciela.
- Unikaj uogólnień typu: „jesteś zbyt wymagająca/y”, „nie potrafisz dobrze angażować/motywowwać uczniów”.
- Nie kwestionuj możliwości rozwojowych nauczyciela.
- Uśmiech zastępuje czekoladę.

Czas na wnioski z obserwacji

Przygotowując wnioski z nadzoru pedagogicznego, spróbuj przeprowadzić okresową/semestralną/roczną analizę wyników obserwacji z wykorzystaniem poniższej tabeli. Wnioski z analizy mogą posłużyć do określenia potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli szkoły/placówki w kolejnym roku szkolnym.

[§ 3.1. rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe (Dz. U. 2019 poz. 1653)]

Propozycja cyklicznej analizy wyników obserwacji:

ANALIZA WYNIKÓW OBSERWACJI w roku szkolnym ..... /.....

Obserwacje: (liczba, zakres tematyczny, przedmioty)						
Jakie cele?	Co robili /czego nie robili uczniowie/ dzieci	Co robili /czego nie robili nauczyciele?	Jakie kompetencje kluczowe?	Jakie procesy?	Wydane zalecenia	Rekomendacje

- Jakie wnioski wdrożysz w kolejnym roku szkolnym?

Przy wdrażaniu wniosków, pomocne mogą być pytania:

- co w takim razie powinno się stać?
- na czym powinniśmy się skoncentrować?
- co należy zrobić w pierwszej kolejności?

Skuteczne mogą być także narzędzia znane z coachingu, np. Action Plan – formułowanie planu działania:

- co możemy zacząć robić,
- co możemy przestać robić,
- czego możemy robić więcej,
- czego możemy robić mniej,
- co możemy robić inaczej,

...żeby osiągnąć cel?

1. **OBWIESZCZENIE MARSZAŁKA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ** z dnia 21 maja 2019 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz.U. 2019 poz. 1148)
Art. 55. 1. Nadzór pedagogiczny polega na:
  - 1) obserwowaniu, analizowaniu i ocenianiu przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek;
  - 2) ocenianiu stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek;
  - 3) udzielaniu pomocy szkołom i placówkom, a także nauczycielom w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych;
  - 4) inspirowaniu nauczycieli do poprawy istniejących lub wdrożenia nowych rozwiązań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu innowacyjnych działań programowych, organizacyjnych lub metodycznych, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów.2. W zakresie wymienionym w ust. 1 pkt 1 i 2 nadzorowi podlega w szczególności:
/.../
  - 5) przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia oraz upowszechnianie wiedzy o tych prawach;
  - 6) zapewnienie uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki.
2. **ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ** z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. 2017 poz. 1658)
ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 23 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. 2019 poz. 1627)
§ 1. Rozporządzenie określa:
  - 1) szczegółowe warunki i tryb sprawowania oraz formy nadzoru pedagogicznego
/.../§ 3. 1. Nadzór pedagogiczny jest realizowany przez wykonywanie zadań i czynności określonych w art. 55 ustawy, w trybie działań planowych lub doraźnych.
/.../

§ 5. Formami nadzoru pedagogicznego są:

- 1) ewaluacja;
- 2) kontrola;
- 3) wspomaganie;
- 4) monitorowanie.

/.../

§ 22. 1. Dyrektor szkoły lub placówki we współpracy z innymi nauczycielami zajmującymi stanowiska kierownicze, w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego:

/.../

3) wspomaga nauczycieli w realizacji ich zadań, w szczególności przez:

- a) diagnozę pracy szkoły lub placówki;
- b) planowanie działań rozwojowych, w tym motywowanie nauczycieli do doskonalenia zawodowego;
- c) prowadzenie działań rozwojowych, w tym organizowanie szkoleń i porad;
- 4) monitoruje pracę szkoły lub placówki.

/.../

3. W celu realizacji zadań, o których mowa w ust. 1, dyrektor szkoły lub placówki we współpracy z nauczycielami, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) analizuje dokumentację przebiegu nauczania;
- 2) obserwuje prowadzone przez nauczycieli zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze oraz inne zajęcia i czynności wynikające z działalności statutowej szkoły lub placówki.

§ 23. 1. Dyrektor szkoły lub placówki opracowuje na każdy rok szkolny plan nadzoru pedagogicznego, który przedstawia na zebraniu rady pedagogicznej, a w przypadku szkoły lub placówki, w której nie tworzy się rady pedagogicznej – na zebraniu z udziałem nauczycieli i osób niebędących nauczycielami, które realizują zadania statutowe szkoły lub placówki, w terminie do dnia 15 września roku szkolnego, którego dotyczy plan.

2. Plan nadzoru pedagogicznego, o którym mowa w ust. 1, jest opracowywany z uwzględnieniem wniosków z nadzoru pedagogicznego (patrz strona 24) sprawowanego w szkole lub placówce w poprzednim roku szkolnym oraz podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa, o których mowa w art. 60 ust. 3 pkt 1 ustawy.

3. Plan nadzoru pedagogicznego, o którym mowa w ust. 1, zawiera w szczególności:

- 1) przedmiot ewaluacji wewnętrznej oraz termin jej przeprowadzenia;
- 2) tematykę i terminy przeprowadzania kontroli przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki;
- 3) zakres wspomagania nauczycieli w realizacji ich zadań, o którym mowa w § 22 ust. 1 pkt 3;
- 4) plan obserwacji, o której mowa w § 22 ust. 3 pkt 2;
- 5) zakres monitorowania, o którym mowa w § 22 ust. 1 pkt 4.

/.../

§ 24. Dyrektor szkoły lub placówki, w terminie do dnia 31 sierpnia, przedstawia na zebraniu rady pedagogicznej, a w przypadku szkoły lub placówki, w której nie tworzy się rady pedagogicznej – na zebraniu z udziałem nauczycieli i osób niebędących nauczycielami, które realizują zadania statutowe szkoły lub placówki, wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

3. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. 2017 poz. 1611 z późn. zm.). Zmiany do rozporządzenia wprowadzone zostały ROZPORZĄDZENIEM MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 6 sierpnia 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. 2019 poz. 1575)

Wymagania wobec szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych, szkół artystycznych, placówek kształcenia ustawicznego oraz centrów kształcenia zawodowego	
Wymaganie	Charakterystyka wymagania
1. Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się	<p>Planowanie i organizacja procesów edukacyjnych w szkole lub placówce służy rozwojowi uczniów. Nauczyciele, w tym nauczyciele pracujący w jednym oddziale, współpracują ze sobą w planowaniu, organizowaniu, realizowaniu i modyfikowaniu procesów edukacyjnych.</p> <p>Nauczyciele pomagają sobie nawzajem i wspólnie rozwiązują problemy.</p> <p>Organizacja procesów edukacyjnych umożliwi uczniom powiązanie różnych dziedzin wiedzy i jej wykorzystanie.</p> <p>Uczniowie mają wpływ na sposób organizowania i przebieg procesu uczenia się.</p> <p>Uczniowie znają stawiane przed nimi cele i formułowane wobec nich oczekiwania. Nauczyciele stosują różne metody pracy dostosowane do potrzeb ucznia, grupy i oddziału.</p> <p>Sposób informowania ucznia o jego postępach w nauce oraz ocenianie pomagają uczniom uczyć się i planować indywidualny rozwój.</p> <p>Nauczyciele motywują uczniów do aktywnego uczenia się i wspierają ich w trudnych sytuacjach, tworząc atmosferę sprzyjającą uczeniu się.</p> <p>Nauczyciele kształtują u uczniów umiejętność uczenia się.</p>
2. Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej	<p>W szkole lub placówce realizuje się podstawę programową z uwzględnieniem osiągnięć uczniów z poprzedniego etapu edukacyjnego.</p> <p>Uczniowie nabywają wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej i wykorzystują je podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów.</p> <p>Podstawa programowa jest realizowana z wykorzystaniem warunków i sposobów jej realizacji.</p> <p>W szkole lub placówce monitoruje się i analizuje osiągnięcia każdego ucznia, z uwzględnieniem jego możliwości rozwojowych, formułuje się i wdraża wnioski i z tych analiz.</p> <p>Wdrażane wnioski przyczyniają się do wzrostu efektów uczenia się i nauczania.</p>
3. Uczniowie są aktywni	<p>Uczniowie są zaangażowani w zajęcia prowadzone w szkole lub placówce i chętnie w nich uczestniczą.</p> <p>Uczniowie współpracują ze sobą w realizacji przedsięwzięć i rozwiązywaniu problemów.</p> <p>Nauczyciele stwarzają sytuacje, które zachęcają uczniów do podejmowania różnorodnych aktywności.</p> <p>Uczniowie inicjują i realizują różnorodne działania na rzecz własnego rozwoju, rozwoju szkoły lub placówki i społeczności lokalnej.</p>

Jak monitorujesz uczenie się uczniów w Twojej szkole?

Czy wiesz, co uczniowie lubią w szkole?

Wymagania wobec szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych, szkół artystycznych, placówek kształcenia ustawicznego oraz centrów kształcenia zawodowego	
Wymaganie	Charakterystyka wymagania
4. Kształtowane są podstawy i respektowane normy społeczne	Szkoła lub placówka realizuje działania wychowawcze i profilaktyczne – w tym mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie pożądanych zachowań – które są dostosowane do potrzeb uczniów i środowiska. Ocenia się ich skuteczność, a w razie potrzeb – modyfikuje. Działania szkoły lub placówki zapewniają uczniom bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne, a relacje między wszystkimi członkami społeczności szkolnej są oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu. Zasady zachowania i wzajemnych relacji w szkole lub placówce są ustalone i przestrzegane przez uczniów, pracowników szkoły oraz rodziców.
5. Szkoła lub placówka wspomaga rozwój uczniów, z uwzględnieniem ich indywidualnej sytuacji	W szkole lub placówce rozpoznaje się możliwości psychofizyczne i potrzeby rozwojowe, sposoby uczenia się oraz sytuację społeczną każdego ucznia. W szkole lub placówce prowadzi się indywidualizację procesu edukacji w odniesieniu do potrzeb uczniów. Szkoła lub placówka pomaga przezwyciężyć trudności ucznia wynikające z jego sytuacji społecznej. Zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne organizowane dla uczniów wymagających szczególnego wsparcia w rozwoju lub pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zajęcia rewalidacyjne dla uczniów z niepełnosprawnością są odpowiednie do rozpoznanych potrzeb każdego ucznia.
6. Rodzice są partnerami szkoły lub placówki	Rodzice współdecydują w sprawach szkoły lub placówki i uczestniczą w podejmowanych działaniach. Szkoła lub placówka współpracuje z rodzicami na rzecz rozwoju ich dzieci. Szkoła lub placówka pozyskuje i wykorzystuje opinie rodziców na temat swojej pracy.
7. Szkoła lub placówka współpracuje ze środowiskiem lokalnym na rzecz wzajemnego rozwoju	Szkoła lub placówka, w sposób celowy, współpracuje z instytucjami i organizacjami działającymi w środowisku lokalnym, (a w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe – również z pracodawcami). Współpraca szkoły lub placówki ze środowiskiem lokalnym wpływa na ich wzajemny rozwój oraz na rozwój uczniów.
8. Szkoła lub placówka, organizując procesy edukacyjne, uwzględnia wnioski z analizy wyników egzaminu ósmoklasisty, egzaminu maturalnego, egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie, egzaminu zawodowego oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych	W szkole lub placówce analizuje się wyniki egzaminów, wyniki ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej oraz innych badań zewnętrznych i wewnętrznych, odpowiednio do potrzeb szkoły lub placówki. Analizy prowadzą do formułowania wniosków i rekomendacji, na podstawie których nauczyciele planują i podejmują działania służące jakości procesów edukacyjnych. Działania te są monitorowane i analizowane, a w razie potrzeb – modyfikowane.
9. Zarządzanie szkołą lub placówką służy jej rozwojowi	Zarządzanie szkołą lub placówką koncentruje się na zapewnieniu warunków organizacyjnych odpowiednich do realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. W procesie zarządzania wykorzystuje się wnioski wynikające ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego. Podejmuje działania zapewniające szkole lub placówce wspomaganie zewnętrzne odpowiednie do potrzeb i służące rozwojowi szkoły lub placówki. W szkole lub placówce są ustalone i przestrzegane procedury dotyczące bezpieczeństwa, w tym sposobów działania w sytuacjach trudnych i kryzysowych.

Jakie zasoby zgromadziłeś by spełnić dane wymaganie?

Jak wykorzystujesz wnioski z nadzoru pedagogicznego sformułowane na podstawie przeprowadzonych obserwacji?

ZALECENIE RADY z dnia 22 maja 2018 r.

w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie

5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się

Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się to zdolność do auto-refleksji, skutecznego zarządzania czasem i informacjami, konstruktywnej pracy z innymi osobami, zachowania odporności oraz zarządzania własnym uczeniem się i karierą zawodową. Obejmują one zdolność radzenia sobie z niepewnością i złożonością, umiejętność uczenia się, wspierania swojego dobrostanu fizycznego i emocjonalnego, utrzymania zdrowia fizycznego i psychicznego oraz zdolność do prowadzenia prozdrowotnego i zorientowanego na przyszłość trybu życia, odczuwania empatii i zarządzania konfliktami we włączającym i wspierającym kontekście.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami

Dla udanych relacji międzyludzkich i uczestnictwa w życiu społecznym niezbędne jest rozumienie zasad postępowania i porozumiewania się, ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się wymagają również

znajomości elementów zdrowia psychicznego i fizycznego oraz zdrowego stylu życia. Obejmują one znajomość własnych preferowanych strategii uczenia się, swoich potrzeb w zakresie rozwoju kompetencji oraz różnych sposobów rozwijania kompetencji i szukania możliwości kształcenia, szkolenia i rozwoju kariery zawodowej czy dostępnego poradnictwa i wsparcia.

Umiejętności obejmują zdolność określania swoich możliwości, koncentracji, radzenia sobie ze złożonością, krytycznej refleksji i podejmowania decyzji. Mieszczą się w tym zdolność uczenia się i pracy w grupie i indywidualnie, a także organizacji swojej nauki, wytrwałości w nauce, jej oceny i dzielenia się nią, poszukiwania wsparcia, o ile to potrzebne, oraz skutecznego zarządzania własną karierą zawodową i interakcjami społecznymi. Niezbędna jest odporność oraz umiejętność radzenia sobie z niepewnością i stresem. Konieczna jest zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, do pracy zespołowej i negocjowania. Obejmuje to okazywanie tolerancji,

wyrażanie i rozumienie różnych punktów widzenia, a także zdolność tworzenia poczucia pewności i odczuwania empatii.

Kompetencje te opierają się na pozytywnej postawie wobec własnego dobrostanu osobistego, społecznego i fizycznego oraz uczenia się przez całe życie. Opierają się na współpracy, asertywności i prawości. Obejmują one poszanowanie różnorodności innych osób i ich potrzeb oraz gotowość do pokonywania uprzedzeń i osiągania kompromisu. Niezbędna jest zdolność do określania i wyznaczania celów, motywowania się oraz rozwijania odporności i pewności, by dążyć do osiągania sukcesów w uczeniu się przez całe życie. Nastawienie na rozwiązywanie problemów sprzyja zarówno procesowi uczenia się, jak i zdolności do pokonywania przeszkód i do radzenia sobie ze zmianami. Obejmuje to chęć wykorzystywania wcześniejszych doświadczeń w uczeniu się i doświadczeń życiowych, a także ciekawość w poszukiwaniu możliwości uczenia się i rozwijania w różnorodnych sytuacjach życiowych.

Bibliografia

Publikacje książkowe:

- M. Adams, *Myslenie pytaniami*, Warszawa 2014.
- A. Breaux, T. Whitaker, *Jak robią to najlepsi nauczyciele*, Warszawa 2011.
- B. Fronckiewicz, J. Kołodziejska, *Nadzór pedagogiczny dyrektora szkoły, placówki oświatowej. Praktyczne rozwiązania*, Warszawa 2007.
- B. Fronckiewicz, J. Kołodziejska, *Obserwacja od A do Z. Praktyczne rozwiązania*, Warszawa 2011.
- D. Hunziker, *Kompetencje bez tajemnic. Rozwijanie kompetencji to nie czary*, Słupsk 2018.
- G. Hüther, *Kim jesteśmy, a kim moglibyśmy być*, Słupsk 2015.
- D. Kahnemann, *Pułapki myślenia. O myśleniu szybkim i wolnym*, Poznań 2012.
- S. M. Kwiatkowski, J. Madalińska-Michalak, *Przywództwo edukacyjne. Współczesne wyzwania*, Warszawa 2014.
- P. Ripp, *Uczyć (się) z pasją. Jak sprawić, by uczenie (się) było fascynującą podróżą*, Słupsk 2017.
- G. Petty, *Nowoczesne nauczanie. Praktyczne wskazówki i techniki dla nauczycieli, wykładowców i szkoleniowców*, Sopot 2015.
- D. Rock, L. J. Page, *Fundamenty coachingu. Neurobiologia a skuteczna praktyka*, Warszawa 2014.
- B. Ziebell, *Unterrichtsbeobachtung und Lehrerverhalten. Goethe-Institut Inter Nationes*, München 2002.
- A. Zych, *Efektowna obserwacja nauczycielska w przedszkolu w świetle dialektycznej funkcjonalnej*, Warszawa 2019.

Artykuły z czasopism:

- M. Dobrzyńska, *Spacer Edukacyjny*, „Dyrektor Szkoły” 2018, nr 7, s. 56-60.
- A. Kalbarczyk, *Być liderem jakości nauczania*, „Dyrektor Szkoły” 2015, nr 9, s. 22-24.

- G. Kryk, *Indywidualizacja pracy młodszych uczniów w teorii i praktyce*, „Nowa Szkoła” 2016, nr 2, s. 18-26.
- C. Lempa, *Monitorowanie podstawy programowej. Lekcja 4. Rok akademicki 2018/2019*, „Dyrektor Szkoły” 2019, nr 1, s. 27-32.
- M. Nowak, *Kompetencje kluczowe a dyrektorski nadzór*, „Dyrektor Szkoły” 2018, nr 9, s. 28-31.
- M. Nowak, *Obserwacja kształtowania kompetencji kluczowych*, „Dyrektor Szkoły” 2018, nr 11, s. 24-26.
- M. Pecyna, *Obserwacje koleżeńskie. Na czym polegają, kiedy się je stosuje i do czego się przydają?*, „Głos Pedagogiczny” 2015, nr 73, s. 56-58.
- P. Piotrowski, K. Zajączkowski, *Jakość w edukacji, nadzór pedagogiczny i ewaluacja – doskonalenie systemu czy propaganda sukcesu?*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 2016, nr 1, s. 102-119.
- M. M. Sysło, *Indywidualizacja kształcenia: idee, metody, narzędzia*, „Edukacja i Dialog” 2013, nr 1/2, s. 24-31.
- S. Wlazło, *Obserwacja a hospitalacja*, „Dyrektor Szkoły” 2017, nr 12, s. 24-26.

Źródła internetowe:

- M. Czarnocka, *Indywidualizacja pracy z uczniami – 13 zadań dyrektora i nauczycieli*, w: Portal oświatowy [online], dostęp: 10.12.2019, dostępny w internecie: <<https://www.portaloswiatowy.pl/top-tematy/indywidualizacja-pracy-z-uczniami-13-zadan-dyrektora-i-nauczycieli-12478.html>>.
- *Pakiet przykładowych rozwiązań organizacyjno-metodycznych dla kadry kierowniczej szkół/przedszkoli w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów*, w: Ośrodek Rozwoju Edukacji [online], dostęp: 10.12.2019, dostępny w internecie: <<https://www.ore.edu.pl/2018/07/ramowy-program-szkoleniowo-doradczy-dla-kadry-kierowniczej-szkol-przedszkoli/>>

- *Procesy edukacyjne są zorganizowane w sposób sprzyjający uczeniu się*, w: System Ewaluacji Oświaty [online], dostęp: 12.10.2019, dostępny w internecie: <https://www.npseo.pl/action/requirements/15-17-wymaganie2_procesy_educacyjne_sa_zorganizowane_w_sposob_sprzysprzajajacy_uczeniu_sie>.
- *Przywództwo*, w: Ośrodek Rozwoju Edukacji [online], dostęp: 12.10.2019, dostępny w internecie: <<https://www.ore.edu.pl/category/projekty-power/przywodztwo/>>.
- E. Sitko, *Indywidualizacja procesu nauczania na obowiązkowych zajęciach edukacyjnych, nadzór pedagogiczny Dyrektora Szkoły*, w: Librus [online], dostęp: 10.12.2019, dostępny w internecie: <https://oskko.edu.pl/kongres9/materialy/prezentacja_oskko_indywidualizacja.pdf>.
- W. Szymańska, *Indywidualizacja w praktyce*, w: Indywidualni.pl [online], dostęp: 07.05.2019, dostępny w internecie: <<https://indywidualni.pl/edustrefa/indywidualizacja-w-praktyce>>.

Zestawienie: źródło własne i Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

w następnym numerze:
Escape room w szkole

